

**ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΟΝΟΜΑΤΙΚΗ ΚΛΙΤΙΚΗ ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ
ΜΕΓΑΡΙΚΗΣ ΔΙΑΛΕΚΤΟΥ
ΔΗΜΗΤΡΑ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ**

Abstract

The aim of this contribution is to give a general overview of the nominal inflection of the Megara dialect. Observations and comments on the similarities and the dissimilarities with other Modern Greek dialectal varieties are offered as well. Our data show that one of the main forces triggering paradigmatic uniformity and restructuring phenomena in the dialect is the drop of paradigms that are marked as [+ learned] and thus less productive, via the incorporation of nouns of learned origin in the most productive and thus unmarked inflectional classes. In this process, the joint forces of the unmarked grammatical gender value with the semantic characteristic [-human] are thought to play an important role in the new class membership. Furthermore, dialectal data offer further support to the claim of the combinatorial role of grammatical gender and inflectional paradigm in the organization of Greek nominal inflection in general.

Λέξεις – κλειδιά: ονοματική κλίση, κλιτικό παράδειγμα, κλιτική τάξη, αλλομορφία, γένος, παραδειγματική ομοιομορφία, μεγαρική διάλεκτος

1. Εισαγωγή

Η ονοματική μορφολογία και η μελέτη της ονοματικής κλίσης ειδικότερα αποτελεί ένα από τα σταθερά ενδιαφέροντα τόσο της παραδοσιακής γραμματικής όσο και της σύγχρονης γλωσσολογικής θεωρίας. Σε όλες τις αναλύσεις που αφορούν την Ελληνική και τις διαλεκτικές ποικιλίες της-τόσο παραδοσιακές όσο και σύγχρονες γλωσσολογικές (βλ. μεταξύ άλλων ενδεικτικά Τριανταφυλλίδη, 1941· Τσοπανάκη, 1995· Holton et al., 1999· Ράλλη, 2005 και για τις διαλέκτους ενδεικτικά, Dawkins, 1916· Παπαδόπουλο, 1927· Πάγκαλο, 1955-1975 κ.λ.π.) ένα σημαντικό τμήμα αφιερώνεται στην ονοματική κλίση. Παρόμοια, και σε διαλεκτικό επίπεδο, φαινόμενα που αφορούν στην περιγραφή των αποκλίσεων σε σχέση με την Κ(οινή) Ν(έα) Ε(λληνική) αποτελούν αναπόσπαστο κεφάλαιο ή ενότητα σε όλα σχεδόν τα εγχειρίδια. Η συστηματικότητα αυτή δεν είναι φυσικά διόλου τυχαία. Αντίθετα, έχει πολύ σημαντικά ερείσματα, καθώς τα στοιχεία που φέρουν κλιτικά χαρακτηριστικά, όντας πάντοτε ή σχεδόν πάντοτε, τουλάχιστον για την Ελληνική, στην περιφέρεια των άλλων στοιχείων -θεμάτων και παραγωγικών προσφυσμάτων- εμφανίζουν πολύ μεγάλη διαλεκτική διαφοροποίηση, μεγαλύτερη τουλάχιστον σε σχέση με τα παραγωγικά προσφύματα.

Στο πνεύμα αυτό, στόχος της συγκεκριμένης συμβολής είναι η συστηματική περιγραφή των σημαντικότερων φαινομένων που διέπουν την ονοματική κλίση της διαλέκτου των Μεγάρων, καθώς σε αντίθεση με άλλες διαλέκτους, στη σχετική υπάρχουσα βιβλιογραφία εντοπίζονται σποραδικές μόνο αναφορές ή όταν αφιερώνεται κάπου μια συγκεκριμένη υποενότητα (βλ. Μπεναρδή, 2006: 65-66) είναι εξαιρετικά περιορισμένης έκτασης και αγγίζει πολλά διαφορετικά και ανομοιογενή θέματα που δεν παρουσιάζουν πάντοτε συνάφεια με την ονοματική μορφολογία.

Η παρούσα συμβολή είναι διαρθρωμένη ως εξής: στην ενότητα που ακολουθεί παρουσιάζονται συνοπτικά κάποια βασικά χαρακτηριστικά σχετικά με το ιστορικό και

το γενικότερο γλωσσικό πλαίσιο της διαλέκτου. Στην τρίτη ενότητα, επιχειρείται μια σύντομη αλλά περιεκτική παρουσίαση του θεωρητικού πλαισίου το οποίο υιοθετείται για τη συστηματική περιγραφή και τη γλωσσολογική ανάλυση των φαινομένων της μεγαρικής διαλέκτου. Στην τέταρτη ενότητα, επιχειρείται εκτενής παρουσίαση της ονοματικής κλίσης της μεγαρικής διαλέκτου ανά κλιτικές τάξεις ομαδοποιημένες με βάση το γραμματικό γένος και συζητώνται τα σημαντικότερα διαλεκτικά φαινόμενα – αποκλίσεις. Η εργασία ολοκληρώνεται με την πέμπτη ενότητα η οποία είναι αφιερωμένη στη συμπεράσματα στα οποία συνοψίζονται τα σημαντικότερα διαλεκτικά μορφολογικά φαινόμενα που διέπουν την ονοματική κλίση της διαλέκτου.

Το υλικό στο οποίο βασίζεται η παρούσα μελέτη είναι τόσο προφορικό όσο και γραπτό, πρωτογενές και δευτερογενές. Οι προφορικές πηγές περιλαμβάνουν μαγνητοφωνήσεις αυθόρμητου διαλεκτικού λόγου που πραγματοποιήθηκαν κατά το χρονικό διάστημα (2009-2010) στο πλαίσιο συγκεκριμένου ερευνητικού προγράμματος.¹ Οι γραπτές πρωτογενείς πηγές αφορούν χειρόγραφα που βρίσκονται στο *Κέντρο Ερεύνης Νεοελληνικών Διαλέκτων και Ιδιωμάτων της Ακαδημίας Αθηνών* (ΙΑΝΕ) καθώς και χειρόγραφα τα οποία συγκεντρώθηκαν και τέθηκαν στη διάθεση της κ. Σύρκου, ερευνήτριας και ακαδημαϊκής υπεύθυνης (μαζί με την καθ. Αγγελική Ράλλη) για τους σκοπούς του συγκεκριμένου προγράμματος.² Τέλος, οι δευτερογενείς - βιβλιογραφικές πηγές περιορίζονται στους Χατζιδάκι (1915-1916), Κοντοσόπουλο, (2001), Μπεναρδή (2006) και Σύρκου (2006).

2. Γενικά χαρακτηριστικά της διαλέκτου

Σύμφωνα με τον Κοντοσόπουλο (2001: 84-92), η μεγαρική διάλεκτος ανήκει στην ομάδα των νοτίων ιδιωμάτων τα οποία χαρακτηρίζονται γενικά ως πιο συντηρητικά στη φωνολογία και τη μορφολογία, ενώ φαίνεται να διατηρούν αρχαιοπρεπέστερο λεξιλόγιο. Εντάσσεται στην ίδια διαλεκτική ομάδα με το ιδίωμα της Κύμης, της Εύβοιας (ή αλλιώς Κουμιώτικα), της Αίγινας καθώς και το ιδίωμα της Παλαιάς Αθήνας³ (Παλαιά Αθηναϊκά) καθώς εμφανίζει αρκετά κοινά χαρακτηριστικά με αυτά. Επιπλέον, και οι τέσσερις διαλεκτικές ποικιλίες αποτελούσαν γεωγραφικά ελληνόφωνες νησίδες σε περιοχές με αλβανόφωνους πληθυσμούς (βλ. Κοντοσόπουλο, 2001· Τριανταφυλλίδη, [1938] 1993). Η μεγαρική διάλεκτος ανήκει στην ονομαζόμενη δωρική διαλεκτική ζώνη, καθώς διατήρησε αρκετά στοιχεία της αρχαίας δωρικής διαλέκτου, η οποία αποτελεί και τον απώτερο αλλά όχι άμεσο πρόγονό της. Επίσης, στη βάση των κοινών χαρακτηριστικών, τα ιδιώματα των Μεγάρων, της Αίγινας, της Παλαιάς Αθήνας και της Κύμης υποστηρίζεται ότι έχουν περισσότερες ομοιότητες με τα αιγαιοπελαγίτικα ιδιώματα παρά με τα ηπειρωτικά – πελοποννησιακά ιδιώματα μολονότι με τα τελευταία έχουν μεγαλύτερη γεωγραφική εγγύτητα.

Στη συνέχεια, παρατίθενται κάποια από τα βασικά χαρακτηριστικά της μεγαρικής διαλέκτου. Από το πλήθος των διαλεκτικών φαινομένων περιγράφονται εδώ επιλεκτικά μόνο τα φαινόμενα εκείνα τα οποία ανιχνεύονται στα παραδείγματα που θα

¹«Από το γλωσσικό ιδίωμα των Μεγάρων στο γλωσσικό ιδίωμα της Π. Αθήνας», Ίδρυμα Λεβέντη και Δήμος Μεγαρέων. Ακαδημαϊκοί υπεύθυνοι καθ. Αγγελική Ράλλη και Δρ. Αγγελική Σύρκου, (2009-2011).

² Βλ. Σύρκου στον ίδιο τόμο.

³ Για τη σχέση μεταξύ των Μεγαρικών και των Παλαιών Αθηναϊκών, βλ. Καμπούρογλου (1922).

χρησιμοποιηθούν στην παρούσα συμβολή. Για μια πιο διεξοδική παρουσίαση, παραπέμπουμε στις επιμέρους συμβολές του τόμου (π.χ. γενικά για φωνολογικά φαινόμενα ή για φαινόμενα ρηματικής κλίσης στις αντίστοιχες συμβολές). Ενδεικτικά:

Τα γραφηματικά <ο> και <υ> πραγματώνονται ως <ου>, [u]⁴ και <ιου> [ü] αντίστοιχα. Π.χ.:

(1)	τσιούμα	‘κύμα’
	σούκα	‘σύκα’
	άχιουρο	‘άχυρο’
	σου	‘(ε)σύ’
	στσιουνί	‘σχοινί’

Εμφανίζεται έντονος τσιτακισμός με δάσυνση. Δηλ. το άηχο ουρανικό [c] πραγματώνεται ως δασύ άηχο προστριβόμενο [tʃ] και το ηχηρό ουρανικό [ɟ] ως δασύ ηχηρό προστριβόμενο [dʒ]. Π.χ.:

(2)	τσ[ʃ] ουλία	‘κοιλιά’
	τσ[ʃ] ερία	‘κεριά’
	ατζ[dʒ]ίστρι	‘αγκύστρι’
	ατζ[dʒ]ιναρέα	‘αγγιναριά’

Οι ονοματικές καταλήξεις *-ία, -έα, -ίο* μένουν συχνά ασυνίζητες. Π.χ.:

(3)	τσούλια	αντί για κοιλιά
	παιδία	αντί για παιδιά
	ροδατσίνέα	αντί για ροδακινιά
	φωτία	αντί για φωτιά
	καμπαναρίο	αντί για καμπαναριό

Τα ηχηρά κλειστά [b] [d] [g] προφέρονται απερρινωμένα. Π.χ.:

(4)	αναγκάζω [anagazo]	και όχι [anagazo]
	έμπα [eba]	και όχι [emba]

Σε επίπεδο φραστικής φωνολογίας, ανάμεσα στο άρθρο και το αρκτικό φωνήεν του ουσιαστικού που έπεται εντίθεται το ουρανικό τριβόμενο [j], φαινόμενο το οποίο απαντά συχνά και σε πλήθος βορείων ιδιωμάτων (βλ. Παπαδόπουλο, (1927) για τα βόρεια ιδιώματα γενικά). Π.χ.:

(5)	ι[j]άσσημη	‘η άσσημη’
	ι[j]ασιβίστρισσα	‘η ανεπρόκοπη, η τεμπέλα’

⁴ Για λόγους ευκολίας στην πρόσληψη τα παραδείγματα δίνονται σε ορθογραφική γραφή. Όταν κρίνεται απαραίτητη η χρήση συμβόλων του Διεθνούς Φωνητικού Αλφαβήτου, τα σύμβολα θα δίνονται μέσα σε αγκύλες [...].

3. Θεωρητικό πλαίσιο -Η κατηγοριοποίηση των ουσιαστικών σε κλιτικές τάξεις

Η κλίση ορίζεται στο πλαίσιο της σύγχρονης γλωσσολογικής θεωρίας ως η μορφολογική διαδικασία σχηματισμού των διαφορετικών μορφών μιας λέξης (άνθρωπος, άνθρωπου, τρέχω, τρέχεις κ.λπ.) οι οποίες δημιουργούνται από το συνδυασμό συγκεκριμένου θέματος (πχ. *άνθρωπ-*, *γραφ-*) και κλιτικών προσφυμάτων (πχ. *-ος*, *-ου*, *-ω*, *-εις*), ή καταλήξεων με όρους παραδοσιακής γραμματικής.

Τα θέματα αποτελούν τη σημασιολογική βάση των λέξεων, είναι υπεύθυνα δηλαδή για τη σημασία της λέξης. Αντίθετα, τα προσφύματα (τα οποία ονομάζονται προθήματα όταν προηγούνται του θέματος και επιθήματα όταν έπονται) είναι φορείς μορφοσυντακτικών πληροφοριών (π.χ. γένος αριθμός κ.λπ.). Το σύνολο των κλιτών τύπων μιας λέξης (με βάση συγκεκριμένα χαρακτηριστικά), αποτελεί το 'κλιτικό της παράδειγμα' (inflectional paradigm, βλ. Carstairs, 1983, 1987· Carstairs-McCarthy, 1991· McCarthy, 2002· Ralli, 2000α, 2005 για τα Ελληνικά) και αντιστοιχεί στον όρο 'κλίση' της Παραδοσιακής Γραμματικής.

Οι περισσότερες μελέτες που έχουν εκπονηθεί σχετικά με την κλίση των ονομάτων της ΚΝΕ (ουσιαστικών και επιθέτων) δίνουν έμφαση στην ταξινόμησή τους σε κλιτικές τάξεις (κλίσεις σύμφωνα με την παραδοσιακή γραμματική). Τα βασικά κριτήρια που χρησιμοποιήθηκαν είναι το γένος⁵, ο αριθμός των συλλαβών στους δύο αριθμούς (ισοσύλλαβα ή ανισοσύλλαβα σύμφωνα με την ορολογία της παραδοσιακής γραμματικής)⁶ και η ταύτιση ή μη των μορφών των διαφόρων πτώσεων (χρήση ενός επιθέματος για την μορφολογική πραγμάτωση περισσότερων της μιας πτώσεων).⁷

Η παρουσίαση των ονομάτων στη μεγαρική διάλεκτο και η κατηγοριοποίησή τους σε κλιτικές τάξεις βασίζεται στην κατηγοριοποίηση της Ράλλη για την ονοματική κλίση της ΚΝΕ (βλ. Ralli, 1994: 19-46· 2000α: 201-228· 2000β: 111-141· 2002: 519-551). Οι διαφορετικές κλιτικές τάξεις διακρίνονται με κριτήρια τις διαφορετικές μορφές του θέματος, δηλαδή την αλλομορφική ποικιλία' (*καφέ-ς* ~ *καφεδ-ές*), καθώς και τη μορφή του συνόλου των επιθημάτων (των κλιτικών παραδειγμάτων δηλαδή) που συνδέονται με αυτά. Το συγκεκριμένο μοντέλο, επιλέγεται για την παρουσίαση και των διαλεκτικών δεδομένων μας, καθώς θεωρούμε ότι, αφενός έχει μεγαλύτερη περιγραφική και ερμηνευτική επάρκεια, αφετέρου αποδεικνύεται ένα πολύ εύχρηστο εργαλείο για την περιγραφή των φαινομένων που διαφοροποιούν την ονοματική κλίση της διαλέκτου από αυτή της ΚΝΕ.

Εξετάζοντας την ονοματική κλίση της διαλέκτου θεωρούμε σκόπιμη την αντιπαραβολή της με την ΚΝΕ. Η περιγραφή των κλιτικών τάξεων που υιοθετούμε, όπως προαναφέρθηκε στην εισαγωγική παράγραφο, αποκλίνει από τις αρχές της παραδοσιακής γραμματικής και υιοθετεί αυτές της σύγχρονης γλωσσολογικής θεωρίας.

Η κλίση των ονομάτων στην ΚΝΕ οργανώνεται σύμφωνα με την ανάλυση της Ράλλη (2000α: 201-228) σε οχτώ κλιτικές τάξεις. Η νέα διάκριση σε κλιτικές τάξεις αντί των παλαιότερων σε πρώτη, δεύτερη και τρίτη κλίση (κατάλοιπο σε κάποιο βαθμό των περιγραφών των Αλεξανδρινών για τα Αρχαία Ελληνικά) γίνεται με βάση τα εξής κριτήρια:

⁵ Βλ. Τριανταφυλλίδη (1941) και Soritopoulos (1972).

⁶ Βλ. Τσοπανάκη (1950).

⁷ Βλ. Κουρμούλη (1964) και Κλαίρη & Μπαμπινιώτη (2005).

α) τα θεματικά αλλόμορφα⁸, τις διαφορετικές δηλαδή μορφές ενός θέματος, οι οποίες δεν εξηγούνται συγχρονικά ως αποτέλεσμα κάποιας φωνολογικής διαδικασίας. Οι μορφές αυτές βρίσκονται σε συμπληρωματική κατανομή μεταξύ τους, εμφανίζονται δηλαδή σε διαφορετικά περιβάλλοντα και συμβολίζονται με το '~'. Για παράδειγμα, στη λέξη *μπακάλης*, οι μορφές του θέματος, *μπακάλη ~ μπακάληδ*, αποτελούν αλλόμορφα. Η μορφή *μπακάλη-* εμφανίζεται στον ενικό αριθμό ενώ η μορφή *μπακάληδ-* στον πληθυντικό.

β) το κλιτικό παράδειγμα, το σύνολο δηλαδή των κλιτικών επιθημάτων. Τα κλιτικά επιθήματα αντιστοιχούν στις καταλήξεις της παραδοσιακής γραμματικής και δηλώνουν πτώση και αριθμό αλλά δε συμπίπτουν πάντα.

Η νέα ταξινόμηση αποσκοπεί στο να εξασφαλίσει παρατηρητική, περιγραφική και ερμηνευτική επάρκεια και θέτει νέα όρια ανάμεσα στα ονοματικά θέματα και στα κλιτικά επιθήματα. Η σύγχρονη αυτή ανάλυση λαμβάνει υπόψη τη μεταβολή και το συγκρητισμό μέσα στα όρια του κλιτικού παραδείγματος αλλά και μεταξύ διαφορετικών κλιτικών παραδειγμάτων και τη συνεπή αντιστοίχιση μορφής και λειτουργίας όπως την αντιλαμβάνεται ο φυσικός ομιλητής της Νέας Ελληνικής και όχι μόνο ο ειδικός (φιλόλογος ή «γραμματικός»).

Με βάση λοιπόν την συγκεκριμένη θεωρητική πρόταση, οι κλιτικές τάξεις της ΚΝΕ έχουν ως εξής:

Η πρώτη κλιτική τάξη (Κ.Τ.1) περιλαμβάνει αρσενικά (κυρίως) και (ελάχιστα λόγια προέλευσης) θηλυκά ονόματα σε *-ος*, όπως, π.χ.: *κίνδυνος*, *ΑΡΣ*, *άμμος*, *ΘΗΛ* κ.λπ. Η κλίση τους διαμορφώνεται ως εξής:

(6)

Κ.Τ.1	Ενικός	Πληθυντικός		
Ον.	κίνδυν-ος	άμμ-ος	κίνδυν-οι	άμμ-οι
Γεν.	κινδύν-ου	άμμ-ου	κινδύν-ων	άμμ-ων
Αιτ.	κίνδυν-ο	άμμ-ο	κινδύν-ους	άμμ-ους
Κλ.	κίνδυν-ε	άμμ-ε	κίνδυν-οι	άμμ-οι

Η δεύτερη κλιτική τάξη (Κ.Τ.2) περιλαμβάνει αρσενικά μόνο ονόματα σε *-ς* που εμφανίζουν θεματικά αλλόμορφα. Έτσι λοιπόν, στα παραδείγματα που ακολουθούν αμέσως παρακάτω τα αλλόμορφα με συμφωνικό χαρακτήρα [Δ] εμφανίζονται στο κλιτικό παράδειγμα του πληθυντικού αριθμού (*τσαγκάρηδ-ες*), ενώ οι μορφές χωρίς [Δ], στον ενικό (*τσαγκάρη-ς*). Αντίθετα, τα αλλόμορφα με φωνηεντικό χαρακτήρα [i] ή [a] εμφανίζονται στον ενικό αριθμό (π.χ. *βουλευτή-ς*, *ξιφία-ς*) ενώ οι μορφές χωρίς [i] ή [a] εμφανίζονται στον πληθυντικό αριθμό (*βουλευτ-ές*, *ξιφί-ες*). Το κλιτικό τους παράδειγμα οργανώνεται ως εξής:

⁸ Ο όρος αλλομόρφα χρησιμοποιείται εδώ ταυτιζόμενος με τα λεξικά αλλόμορφα (βλ. Carstairs, 1987), καθώς τα φωνολογικά μπορούν να ερμηνευθούν στη βάση φωνολογικών κανόνων (βλ. Ράλλη, 2005 για τα Ελληνικά).

(7)

Κ.Τ.2	Ενικός		Πληθυντικός	
Ον.	τσαγκάρη-ς	βουλευτή-ς	τσαγκάρηδ-ες	βουλευτ-ές
Γεν.	τσαγκάρη	βουλευτή	τσαγκάρηδ-ων	βουλευτ-ών
Αιτ.	τσαγκάρη	βουλευτή	τσαγκάρηδ-ες	βουλευτ-ές
Κλ.	τσαγκάρη	βουλευτή	τσαγκάρηδ-ες	βουλευτ-ές

Στην τρίτη κλιτική τάξη (Κ.Τ.3) ομαδοποιούνται όλα τα θηλυκά ονόματα με θεματικά αλλόμορφα όπως, *κυρια ~ κυρι, τιμη ~ τιμ, φωνακλουδ ~ φωνακλου* με ενιαίο κλιτικό παράδειγμα:

(8)

Κ.Τ.3	Ενικός		Πληθυντικός	
Ον.	κυρία	φωνακλού	κυρί-ες	φωνακλούδ-ες
Γεν.	κυρία-ς	φωνακλού-ς	κυρι-ών	φωνακλούδ-ων
Αιτ.	κυρία	φωνακλού	κυρί-ες	φωνακλούδ-ες
Κλ.	κυρία	φωνακλού	κυρί-ες	φωνακλούδ-ες

Η τέταρτη κλιτική τάξη (Κ.Τ.4) περιλαμβάνει τα αρχαιοπρεπή θηλυκά ονόματα που εμφανίζουν αλλόμορφο σε -ε στη γενική πτώση ενικού και πληθυντικού. Ενδεικτικό της υπόστασής τους, ως κατάλοιπων των Αρχαίας Ελληνικής, είναι το γεγονός ότι ο τύπος της γενικής ενικού, π.χ. *τάξεως* στο παράδειγμα που ακολουθεί στο (9), εμφανίζεται σε ελεύθερη εναλλαγή με το πιο παραγωγικό σχήμα κλίσης των θηλυκών που αντιπροσωπεύει η τρίτη κλιτική τάξη. Σχηματικά:

(9)

Κ.Τ.4.	Ενικός	Πληθυντικός
Ον.	τάξη	τάξ-εις
Γεν.	τάξη-ς / τάξε-ως	τάξε-ων
Αιτ.	τάξη	τάξ-εις
Κλ.	τάξη	τάξ-ει-ς

Οι κλιτικές τάξεις που ακολουθούν (5-8), περιλαμβάνουν το σύνολο των ουδετέρων. Οι τρεις πρώτες περιλαμβάνουν ονόματα με κλιτικά επιθήματα: η πέμπτη κλιτική τάξη περιλαμβάνει ονόματα με κλιτικό επίθημα -ο, π.χ. *βούτυρ-ο*, η έκτη κλιτική τάξη ονόματα με μηδενικό κλιτικό επίθημα⁹ -Ø, π.χ. *τυρί*, η έβδομη τα αρχαιοπρεπή

⁹ Στο πλαίσιο της σύγχρονης μορφολογικής θεωρίας εισάγεται ο όρος 'μηδενικό μόρφημα – επίθημα' (zero morpheme), που δεν απαντάται στις παραδοσιακές γραμματικές, για να περιγράψει περιπτώσεις όπου η παραδοσιακά θεωρούμενη κατάληξη ή μέρος της, αναλύεται ως μέρος του θέματος, καθώς εμφανίζεται σταθερά στο σύνολο ενός κλιτικού παραδείγματος. Για εκτενέστερη συζήτηση σχετικά με τη χρήση των μηδενικών μορφημάτων βλ. μεταξύ άλλων Matthews (1972), Bauer (2004), Meyer et al. (2005). Στο πλαίσιο της συγκεκριμένης συμβολής, η απουσία παύλας μετά το ουσιαστικό συνεπάγεται την ανάλυση όλου του ονόματος ως θέματος και την ύπαρξη μηδενικού επιθήματος.

ουσιαστικά -ος αντίστοιχα, όπως, π.χ. βέλ-ος. Τέλος, η όγδοη κλιτική τάξη περιλαμβάνει ουδέτερα με θεματική αλλομορφία (π.χ. κτήμα με αλλομορφία κτημα ~ κτηματ). Το κλιτικό παράδειγμα των ουδετέρων οργανώνεται ως εξής:

(10)

	Ενικός			
	Κ.Τ.5	Κ.Τ.6	Κ.Τ.7	Κ.Τ.8
Ον.	βούτυρ-ο	τυρί	βέλ-ος	κτήμα
Γεν.	βουτύρ-ου	τυρ[j]-ού	βέλ-ους	κτήματ-ος
Αιτ.	βούτυρ-ο	τυρί	βέλ-ος	κτήμα
Κλ.	βούτυρ-ο	τυρί	βέλ-ος	κτήμα
	Πληθυντικός			
Ον.	βούτυρ-α	τυρι-ά	βέλ-η	κτήματ-α
Γεν.	βουτύρ-ων	τυρ[j]-ών	βέλ-ών	κτημάτ-ων
Αιτ.	βούτυρ-α	τυρι-ά	βέλ-η	κτήματ-α
Κλ.	βούτυρ-α	τυρι-ά	βέλ-η	κτήματ-α

4. Η ονοματική κλίση στη μεγαρική διάλεκτο

Η εικόνα που εμφανίζει το κλιτικό σύστημα της μεγαρικής διαλέκτου παρουσιάζει σημαντικές ομοιότητες αλλά και εμφανείς αποκλίσεις από αυτό της ΚΝΕ. Συγκεκριμένα φαινόμενα της μεγαρικής ονοματικής κλίσης καταδεικνύουν κοινές διαλεκτικές τάσεις ενώ άλλα σκιαγραφούν ένα ανεξάρτητο σύστημα το οποίο χαράσσει τη δική του ιδιαίτερη πορεία. Θα ξεκινήσουμε την περιγραφή από γενικές παρατηρήσεις που διέπουν το σύνολο των κλιτικών τάξεων και έπειτα θα εξετάσουμε τις επιμέρους κλιτικές τάξεις για να καταλήξουμε στην εξαγωγή των πρώτων συμπερασμάτων.

Εξετάζοντας λοιπόν την κλίση των ονομάτων¹⁰ στο σύστημα της μεγαρικής διαλέκτου, παρατηρούμε ότι σε γενικές γραμμές διατηρείται η κατηγοριοποίηση σε διαφορετικές κλιτικές τάξεις με κριτήριο το γένος και το διαφορετικό κλιτικό παράδειγμα. Ταυτόχρονα όμως εμφανίζονται σημαντικές αποκλίσεις όσον αφορά α) το γραμματικό γένος συγκεκριμένης κατηγορίας ουσιαστικών και β) τη διαφοροποίηση συγκεκριμένων αρχαιοπρεπών ονομάτων και κατά συνέπεια των κλιτικών παραδειγμάτων τους.

Ξεκινώντας με κάποιες γενικές παρατηρήσεις, θα πρέπει να σημειώσουμε ότι η μεγαρική διάλεκτος, σε αντίθεση με άλλες ποικιλίες της Ελληνικής, δεν εμφανίζει τάσεις απώλειας κάποιων πτώσεων ή συγκρητισμού άλλων, τουλάχιστον όχι σε μεγαλύτερο βαθμό ή έκταση από αυτή που παρατηρείται και για την ΚΝΕ. Πιο συγκεκριμένα, η γενική πτώση του πληθυντικού αριθμού δεν παρουσιάζει τάσεις υποχώρησης, όπως συμβαίνει σε άλλες βόρειες διαλεκτικές ποικιλίες (βλ. Παπαδόπουλο, 1927· Ράλλη, Μελισσαροπούλου & Τσιάμα, 2004). Επιπλέον, δεν εμφανίζεται συγκρητισμός πτώσεων στην ονομαστική και αιτιατική πτώση του πληθυντικού αριθμού των αρσενικών ουσιαστικών, φαινόμενο το οποίο επίσης φαίνεται

¹⁰ Δεν γίνεται ειδική αναφορά στα επίθετα στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας καθώς ακολουθούν σε γενικές γραμμές τις κλιτικές τάξεις των ουσιαστικών.

να αποτελεί κυρίαρχη τάση στις βόρειες διαλεκτικές ποικιλίες (βλ. Παπαδόπουλο, 1927· Ράλλη, Μελισσαροπούλου & Τσιάμα 2004). Αντίθετα, μια από τις πιο σημαντικές παραμέτρους για την αναδιαμόρφωση της ονοματικής κλίσης της διαλέκτου φαίνεται να είναι ο εξοβελισμός των αρχαιοπρεπών κλιτικών τάξεων – παραδειγμάτων και η μορφολογική ένταξη των αντίστοιχων ουσιαστικών στις πλέον ομαλές και παραγωγικές και κατ' αυτή την έννοια αμαρκάριστες (βλ. Haspelmath, 2006) κλιτικές τάξεις. Στις υποενότητες που ακολουθούν οι διαφορετικές κλιτικές τάξεις περιγράφονται ξεχωριστά ομαδοποιημένες όμως με βάση το γραμματικό γένος.

4.1. Οι κλιτικές τάξεις των αρσενικών ουσιαστικών

Ξεκινώντας με τα αρσενικά, η πρώτη κλιτική τάξη (Κ.Τ.1) που περιλαμβάνει τα αρσενικά σε -ος, αποτελεί και για το μεγαρικό μορφολογικό σύστημα μια από τις πλέον παραγωγικές και πολυπληθείς τάξεις. Ενδεικτικά είναι τα παραδείγματα που ακολουθούν:

(11) Αρσενικά ουσιαστικά σε -ος

ο αγκάλιστρος	‘ξύλινη βέργα της οποίας η μια άκρη είχε ένα καρφί και η άλλη ήταν διχαλωτή’
ο αγουροφάος	‘ο αγουροφάης’
ο άρπαγος	‘ο πλεονέκτης’
ο ασκός	‘ο δερμάτινος σάκος που μεταφέρει υγρά’
ο στσιούλος	‘ο σκύλος’

Η συγκεκριμένη κλιτική τάξη, δεν εμφανίζει ιδιαίτερες αποκλίσεις σε σχέση με την ΚΝΕ, και το κλιτικό της παράδειγμα διαμορφώνεται αδρομερώς, όπως φαίνεται στο παράδειγμα της λέξης *αγκάλιστρος* που ακολουθεί στο (12):

(12)

Κ.Τ.1	Ενικός	Πληθυντικός
Ον.	αγκάλιστρ-ος	αγκάλιστρ-οι
Γεν.	αγκάλιστρ-ου	αγκάλιστρ-ω
Ατ.	αγκάλιστρ-ο	αγκάλιστρ-ους
Κλ.	αγκάλιστρ-ε	αγκάλιστρ-οι

Η μοναδική διαφοροποίηση που παρατηρείται στο κλιτικό παράδειγμα της πρώτης κλιτικής τάξης αφορά την αποβολή του τελικού -ν από το κλιτικό επίθημα της γενικής πληθυντικού, όταν το τελευταίο δεν τονίζεται. Π.χ. *των αγκάλιστρ-ω, των ανθρώπ-ω, των στσιούλ-ω* κ.λπ. Αντίθετα, όταν ο τόνος τίθεται πάνω στο κλιτικό επίθημα, το τελικό -ν του επιθήματος διατηρείται με την ταυτόχρονη προσθήκη όμως σε αυτό του ληκτικού ευφωνικό -ε. Π.χ.:

- (13) ασκός => των ασκώνε.Γεν.Πλ.
κουτός => τωνγκουτώνε.Γεν.Πλ.

Όπως θα διαπιστώσουμε στη συνέχεια, το φαινόμενο αυτό εμφανίζεται και στην δεύτερη κλιτική τάξη και επεκτείνεται και στην κλίση και των υπόλοιπων ονοματικών στοιχείων της διαλέκτου, επιθέτων δηλαδή και αντωνυμιών. Π.χ.:

- (14) τρελώνε (επίθετο τρελός)
 τσεινώνε (δεικτική αντωνυμία 'εκείνος')
 ολονώνε (επίθετο – αόριστη/δεικτική αντωνυμία 'όλος')
 τουτώνε (δεικτική αντωνυμία 'τούτος')

Κρίσιμα όμως, όπως θα διαπιστώσουμε αναλυτικά στις κλιτικές τάξεις των ουδετέρων, ενώ η ΚΝΕ εντάσσει στην πρώτη κλιτική τάξη, διατηρώντας ως αρσενικά ως προς το γραμματικό γένος, πολλά αρχαιοπρεπή ουσιαστικά, όπως π.χ. η ψήφος, στη διάλεκτο αντίστοιχα αρχαιοπρεπή ουσιαστικά, όπως π.χ. ο ζήλος, αλλάζουν γραμματικό γένος αλλά και τρόπο κλίσης, διαμορφώνοντας, όπως θα δούμε στη συνέχεια, ένα νέο διαλεκτικό κλιτικό παράδειγμα - μια νέα κλιτική τάξη για τα ουδέτερα.

Η δεύτερη κλιτική τάξη (Κ.Τ.2) περιλαμβάνει και για το σύστημα των Μεγαρικών αρσενικά ουσιαστικά σε -ς που εμφανίζουν θεματική αλλομορφία είτε φωνηεντική είτε συμφωνική. Ενδεικτικά είναι τα παραδείγματα που ακολουθούν:

- (15) Αρσενικά σε -ας
 ο αγλέορας 'ο σκασμός'
 ο αθέρας 'η αιχμή, η κόψη'
 ο ατζίποδας 'η άρθρωση της κνήμης με το μηρό'
 ο αρμακάς 'ο σωρός από πέτρες' αρμακά ~ αρμακαδ
 ο γεράς 'η πληγή'
- Αρσενικά σε -ης
 ο κάλπης 'ο μαθητευόμενος σε τέχνη' κάλπη ~ καλπήδ
 ο πυοφύτης 'δερματική ασθένεια'
 ο σιάλτης 'ο μεγάλος κερατάς'
 ο σπορίτης 'το αρσενικό από καλή ράτσα ζώο που χρησιμοποιούνταν ως επιβήτορας'
 ο στριγκιρίγκης 'ιδιότροπος, γελοίος, άχαρος'
- Αρσενικά σε -εσ
 ο χαλές 'η τουαλέτα' ο χαλές οι χαλέδες
 ο τζιβερτζελές 'ύλη από την οποία φτιάχνεται το μπαρούτι'
 ο τζερεμές 'το πρόστιμο'

Το κλιτικό παράδειγμα των ουσιαστικών αυτών διαμορφώνεται χωρίς ιδιαίτερες αποκλίσεις ως εξής:

- (16)
	Κ.Τ.2	Ενικός	Πληθυντικός	
Ον.	αρκακά-ς	κοκκολόη-ς	αρκακάδ-εσ	κοκκολόηδ-εσ
Γεν.	αρκακά	κοκκολόη	αρκακάδ-ω	κοκκολόηδ-ων
Αιτ.	αρκακά	κοκκολόη	αρκακάδ-εσ	κοκκολόηδ -εσ

Κλ. αρκακά κοκκολόη αρκακάδ-ες κοκκολόηδ -ες

Θα πρέπει να σημειώσουμε ότι και εδώ το τελικό -ν του κλιτικού επιθήματος της γενικής πληθυντικού αποβάλλεται εφόσον το τελευταίο (επίθημα) δεν τονίζεται, όπως διαπιστώθηκε και για την προηγούμενη κλιτική τάξη.

Επιπλέον, εμφανίζεται εκτεταμένη η θεματική αλλομορφία με το σχηματιστικό -δ- έναντι της φωνηεντικής αλλομορφίας της ΚΝΕ (βλ. το παράδειγμα 7, *βουλευτή-ς – βουλευτ-ές* στην ενότητα 3). Ο πληθυντικός δηλαδή των περισσότερων ουσιαστικών αυτής της τάξης (με την εξαίρεση όσων φέρουν τον τόνο στην τρίτη από το τέλος συλλαβή) σχηματίζει τον πληθυντικό με το αλλομορφικό θέμα σε -δ-.

4.2 Οι κλιτικές τάξεις των θηλυκών ουσιαστικών

Περνώντας στα θηλυκά ουσιαστικά που ομαδοποιούνται στην τρίτη και τέταρτη κλιτική τάξη, παρατηρούμε μικρές διαφοροποιήσεις σχετικά με το κλιτικό παράδειγμα των θηλυκών ουσιαστικών με χαρακτήρα -η και -α της τρίτης δηλαδή κλιτικής τάξης (Κ.Τ.3). Ενδεικτικά παραδείγματα θηλυκών ουσιαστικών ακολουθούν αμέσως παρακάτω:

- (17) Θηλυκά σε -α
 η ασκάλα 'η σκάλα'
 η ασκοντέα 'το σκούντηγμα'
 η ασκούλα 'το στοιχείο που κατοικεί στο πηγάδι'
 η ρίπα 'ή μεγάλη χαράδρα'
- Θηλυκά σε -η
 η βασταγή 'όσα μπορεί κανείς να κρατήσει
 κάτω από τη μασχάλη'
 η νιότη
 η σαλαή 'η φασαρία'
 η τσεραπαλωτή 'θεραπευτική αλοιφή με κερί'
- Θηλυκά σε -ου
 η κωλοσταυρού 'πρασινωπή σαύρα'
 η λιθαργυρού 'φάρμακο για τη φαγούρα'

Το κλιτικό τους παράδειγμα διαμορφώνεται ως εξής:

- (18) Κ.Τ.3
	Ενικός	Πληθυντικός
Ον.	ασκοντέα νιότη ¹¹ κωλοσταυρού	ασκοντέ-ες κωλοσταυρούδ-ες
Γεν.	ασκοντέα νιότη κωλοσταυρού	ασκοντέ-ω κωλοσταυρούδ-ων
Αιτ.	ασκοντέα νιότη κωλοσταυρού	ασκοντέ-ες κωλοσταυρούδ-ες
Κλ.	ασκοντέα νιότη κωλοσταυρού	ασκοντέ-ες κωλοσταυρούδ-ες

¹¹ Το ουσιαστικό *νιότη* είναι αφηρημένο και δε σχηματίζει πληθυντικό αριθμό.

Παρατηρώντας, το κλιτικό παράδειγμα των ουσιαστικών διαπιστώνουμε ως μοναδική απόκλιση, την απώλεια – αποβολή του κλιτικού επιθήματος –ς από την γενική του ενικού. Παράλληλα, μολονότι η συγκεκριμένη παρατήρηση αφορά το επίπεδο της φωνολογίας και ως εκ τούτου είναι αντικείμενο πραγμάτευσης άλλων συμβολών στο συγκεκριμένο τόμο (βλ. Δημελά, στον ίδιο τόμο· Μανωλέσσου & Κουτσούκο, στον ίδιο τόμο), θα πρέπει να αναφέρουμε ότι η συγκεκριμένη τάξη περιλαμβάνει πλήθος ασυνίζητων ουσιαστικών σε –εα αντί του νεοελληνικού –ια [ja], και κατά συνέπεια και άλλες ασυνίζητες καταλήξεις στο κλιτικό της παράδειγμα. Οι καταλήξεις αυτές συχνά εμφανίζουν ελεύθερη εναλλαγή ανάμεσα σε ασυνίζητους τύπους, που συνιστούν και ένα από τα πλέον αρχαϊκά φαινόμενα της διαλέκτου και χρήζουν διαχρονικής αλλά και συγχρονικής ερμηνείας, και σε τύπους που έχουν υποστεί συνίζηση και οι οποίοι φαίνονται πιο συχνοί στη χρήση. Π.χ.:

- (19) ασκοντέες - ασκοντές
 φωλέες - φωλέξ
 σουτσέες - σουτσές
 μυγδαλέες - μυγδαλέξ

Μεγαλύτερο ενδιαφέρον φαίνεται να εμφανίζουν τα αρχαιοπρεπή θηλυκά ουσιαστικά, τα οποία, για την ΚΝΕ τουλάχιστον, ομαδοποιούνται στην τέταρτη κλιτική τάξη (Κ.Τ.4). Ενδεικτικά παραδείγματα τέτοιων ουσιαστικών φαίνονται αμέσως παρακάτω:

- (20) Αρχαιοπρεπή θηλυκά σε -η
 η στάξη
 η τάξη
 η πόλη¹²

Σε αντίθεση με την ΚΝΕ, το σύστημα της μεγαρικής διαλέκτου φαίνεται να έχει λειτουργήσει πιο προοδευτικά, παρά τον φερόμενο συντηρητικό του χαρακτήρα (βλ. Κοντοσόπουλο, 2001), τουλάχιστον όσον αφορά άλλα, φωνολογικά και όχι μόνο, φαινόμενα. Πιο συγκεκριμένα στη μεγαρική διάλεκτο, τα ουσιαστικά φαίνεται να έχουν απολέσει τα αρχαιοπρεπή κλιτικά επιθήματα και έχουν προσαρμόσει τον τρόπο κλίσης και των συγκεκριμένων ουσιαστικών στα κοινά θηλυκά της τρίτης κλίσης. Ακολουθεί ενδεικτικά το κλιτικό παράδειγμα του ουσιαστικού *τάξη* στη μεγαρική διάλεκτο.

- (21)
	Κ.Τ.4	Ενικός	Πληθυντικός
Ον.	τάξη	τάξ-ες	
Γεν.	τάξη	τάξ-ων	
Αιτ.	τάξη	τάξ-ες	
Κλ.	τάξη	τάξ-ες	

¹² Αντίσταση φαίνεται να παρουσιάζει σε ορισμένες περιπτώσεις το ουσιαστικό *πόλη* μάλλον λόγω της συχνής χρήσης στο συντηρητικότερο γλωσσικά τομέα της γραφειοκρατίας και της διοίκησης ο οποίος συνδέεται στενά με τη χρήση της πρότυπης γλώσσας.

Εξετάζοντας το συγκεκριμένο κλιτικό παράδειγμα, διαπιστώνουμε ότι δεν αποκλίνει καθόλου από το αντίστοιχο της τρίτης κλιτικής τάξης. Με άλλα λόγια, το μεγαρικό σύστημα έχει εξομοιώσει όλα τα θηλυκά ουσιαστικά στο πρότυπο μιας κλιτικής τάξης, ενός κλιτικού παραδείγματος, αποβάλλοντας τα αρχαιοπρεπή και μη παραγωγικά κλιτικά επιθήματα της τέταρτης κλιτικής τάξης που διατηρήθηκαν ή σε άλλες περιπτώσεις επανεισήχθηκαν λόγω της μακράς ιστορίας του γλωσσικού ζητήματος στη Νέα Ελληνική.

4.3. Οι κλιτικές τάξεις των ουδετέρων

Περνώντας τώρα στα πολυπληθή ουδέτερα ουσιαστικά, το μορφολογικό σύστημα των Μεγαρικών φαίνεται να διατηρεί αδιαφοροποίητη σε σχέση με την ΚΝΕ, την πολυπληθή τάξη των ουσιαστικών σε *-ι*, η οποία αντιστοιχεί στην έκτη κλιτική τάξη (Κ.Τ.6) της ΚΝΕ, καθώς και αυτή των ουδετέρων σε *-ο*, που αντιστοιχεί στην πέμπτη (Κ.Τ.5). Παρατίθενται ενδεικτικά παραδείγματα ουδετέρων των δύο κλιτικών τάξεων καθώς και το κλιτικό τους παράδειγμα.

(22) Ουδέτερα ουσιαστικά σε *-ι*

το αγκώνι	‘η γωνία της φρατζόλας του ψωμιού’
το γκάστρι	‘η εγκυμοσύνη’
το γκατζούρι	‘μικρό εργαλείο με γυριστή λεπίδα’
το τιγέλι	‘η διακόσμηση της πουκαμίσας’
το τριζόρι	‘η πολύτιμη τροφή’
το τρουπήγι	‘η εσοχή κοντά στο τζάκι σαν ντουλαπάκι’
το τσιβούρι	‘πέτρινη γούρνα από την οποία έπιναν νερό τα ζώα’
το φουρκάφτι	‘το πρόβατο που είχε σημάδι στο αυτί του για να το ξεχωρίζουν’

(23) Ουδέτερα σε *-ο*

το συγγέσιο	‘το συνοικέσιο’
το σώκορο	‘το ύψος, η κορυφή’
το ταβλωτό	‘δωμάτιο με ξύλινο πάτωμα’
το ταμπάρο	‘χοντρό, υφασμάτινο ημίπαλτο’

(24)

ΚΤ5.	Ενικός	Πληθυντικός	ΚΤ6.	Ενικός	Πληθυντικός
Ον.	τσιβούρι	τσιβούρι-α		ταβλωτ-ό	ταβλωτ-ά
Γεν.	τσιβουρί-ου	τσιβουρί-ω		ταβλωτ-ού	ταβλωτ-ώνε
Αιτ.	τσιβούρι	τσιβούρι-α		ταβλωτ-ό	ταβλωτ-ά
Κλ.	τσιβούρι	τσιβούρι-α		ταβλωτ-ό	ταβλωτ-ά

Διαπιστώνουμε ότι στις συγκεκριμένες κλιτικές τάξεις δεν εμφανίζεται κάποια ιδιαίτερη διαλεκτική διαφοροποίηση τόσο στο επίπεδο των θεμάτων όσο και στο επίπεδο των κλιτικών επιθημάτων. Μοναδικό στοιχείο, το οποίο έχει αναφερθεί ήδη και για τις κλιτικές τάξεις των θηλυκών και συζητείται εκτενώς σε άλλες συμβολές του τόμου, οι οποίες θίγουν φωνολογικά θέματα της διαλέκτου (βλ. Δημελά, στον ίδιο

τόμο· Μανωλέσσου & Κουτσούκο, στον ίδιο τόμο), είναι η απουσία συνίζησης -όχι συστηματικά πάντα- στη γενική πτώση του ενικού αριθμού (π.χ. *τσιβουριού* αντί για *τσιβουριού* [ju]) καθώς και -κάποιες φορές-στις ονομαστική, αιτιατική και κλητική του πληθυντικού με ημιφωνοποίηση ή και συμφωνοποίηση του χαρακτήρα του θέματος, όπως συμβαίνει συστηματικά τόσο στην ΚΝΕ όσο και στο σύνολο των βορειών ιδιωμάτων.

Η επόμενη ομάδα ουδέτερων που θα μας απασχολήσει αφορά εκείνα ουσιαστικά που εμφανίζουν θεματική αλλομορφία και σύμφωνα με την υιοθετούμενη κατηγοριοποίηση για την ΚΝΕ, αντιστοιχούν στην όγδοη κλιτική τάξη (Κ.Τ.8, βλ. το ουσιαστικό *κτήμα* στην προηγούμενη ενότητα για την ΚΝΕ με αλλομορφία *κτῆμα ~ κτηματ*).

Τα ουσιαστικά αυτά που εμφανίζουν το συγκεκριμένο αλλομορφικό μοτίβο, διαμορφώνουν το κλιτικό τους παράδειγμα στη διάλεκτο ως εξής:

(25)

Κ.Τ.8	Ενικός		Πληθυντικός	
Ον.	φτύμα-ς	γάλα-ς	φτύματ-α	γάλατ-α
Γεν.	φτυμάτ-ου	γαλάτ-ου	φτυμάτ-ων	γαλάτ-ων
Αιτ.	φτύμα-ς	γάλα-ς	φτύματ-α	γάλατ-α
Κλ.	φτύμα-ς	γάλα-ς	φτύματ-α	γάλατ-α

(26)

Κ.Τ.8	Ενικός	Πληθυντικός		
Ον.	αίμα-ς	φρέα-ς	αίματ-α	φρέατ-α
Γεν.	αιμάτ-ου	φρεάτ-ου	αιμάτ-ων	φρεάτ-ων
Αιτ.	αίμα-ς	φρέα-ς	αίματ-α	φρέατ-α
Κλ.	αίμα-ς	φρέα-ς	αίματ-α	φρέατ-α

Αξιοσημείωτη είναι στο κλιτικό παράδειγμα της συγκεκριμένης κατηγορίας ουσιαστικών η προσθήκη στην ονομαστική ενικού του κλιτικού επιθήματος -ς που απαντάται και στην ονομαστική ενικού των αρσενικών της δεύτερης κλιτικής τάξης. Έτσι τα ουδέτερα σε -α παίρνουν στη μεγαρική διάλεκτο τη μορφή -ας. Ενδεικτικά είναι τα παραδείγματα που ακολουθούν:

(27)

χούμας	αντί για χώμα
φτύμας	αντί για φτύμα
κρίμας	αντί για κρίμα
νέμας	αντί για νε(ύ)μα
αίμας	αντί για αίμα
γάλας	αντί για γάλα
φλέμας	αντί για φλέ(γ)μα

Δυστυχώς, η προέλευση και η ερμηνεία του συγκεκριμένου φαινομένου χρήζει διαχρονικής έρευνας η οποία, αφενός ξεφεύγει από τους στόχους της συγκεκριμένης συμβολής, αφετέρου προσκρούει σε ζητήματα έλλειψης επαρκών πηγών. Σε συγχρονικό επίπεδο όμως, η προσθήκη αυτή φαίνεται να εξυπηρετεί την ομαλή προσαρμογή στη συγκεκριμένη κλιτική τάξη των αρχαιοπρεπών ουσιαστικών με

χαρακτήρα *-ρ*, φαινόμενο που φαίνεται να λειτουργεί αντίθετα από το ρωτακισμό¹³, ως σιγματισμός δηλαδή (ο όρος έχει καθαρά θεωρητική χρήση και δεν συνάδει με τον αντίστοιχο όρο και φαινόμενο της λογοπαθολογίας) με καθαρά μορφολογικά – μορφοφονολογικά ερείσματα, την ομαλή δηλαδή προσαρμογή αρχαιοπρεπών μορφολογικών μονάδων στις παραγωγικές κλιτικές διαδικασίες της διαλέκτου.

Πιο συγκεκριμένα, τα ουσιαστικά σε *-ρ*, συνιστούν επιβιώσεις από παλαιότερες μορφές της Ελληνικής και σίγουρα όντας μικρά σε αριθμό (π.χ. *δέλεαρ, φρέαρ, στέαρ, ήπαρ*) δεν συγκροτούν κλιτική τάξη, αλλά μια μικρή ομάδα εξαιρέσεων η οποία προσαρμόζεται μορφολογικά στο πρότυπο της μιας από τις ήδη υπάρχουσες παραγωγικές τάξεις των ομοειδών, ουδέτερων ως προς το γένος ουσιαστικών, αυτών σε *-ς*. Διαφαίνεται λοιπόν ότι, σε αντίθεση με τα Αρχαία Ελληνικά, στη μεγαρική διάλεκτο, το *-ρ* δεν φαίνεται να αποτελεί στη βάση φωνοτακτικών περιορισμών, αποδεκτό ληκτικό σύμφωνο, καθώς αντιπροσωπεύει μια μειοψηφούσα και μαρκαρισμένη ομάδα ονομάτων στη διάλεκτο, και τρέπεται σε *-ς* για να προσαρμοστεί ομαλά στη συγκεκριμένη κλιτική τάξη.

Μεγαλύτερο ενδιαφέρον εμφανίζουν τα εναπομείναντα ουδέτερα ουσιαστικά στη μεγαρική διάλεκτο που συγκροτούν την έβδομη κλιτική τάξη (Κ.Τ.7). Η τελευταία ομαδοποιεί αρχαιοπρεπή ουσιαστικά σε *-ος* και εμφανίζει ιδιαίτερα αυξημένη παραγωγικότητα στη μεγαρική διάλεκτο, σε αντίθεση με την ΚΝΕ, καθώς σε αυτή φαίνεται να έχουν μετακινηθεί πολλά αρχαιοπρεπή-όχι μόνο όμως- αρσενικά ουσιαστικά σε *-ος* της διαλέκτου. Ενδεικτικά είναι τα παραδείγματα που ακολουθούν:

- (28) το ζήλος αντί του ο ζήλος
 το πάγος αντί του ο πάγος
 το ρόγος αντί του ο ρόγος ‘η υγρασία’
 το βούρκος αντί του ο βούρκος
 το πλούτος αντί του ο πλούτος
 το βράχος αντί του ο βράχος
 το τρύγος αντί του ο τρύγος
 το πάγος αντί του ο πάγος

Η αυξημένη παραγωγικότητα της συγκεκριμένης κλιτικής τάξης δεν τεκμηριώνεται στη βάση του παραπάνω μόνο φαινομένου. Επιπλέον, φαινόμενα μετακίνησης προς τη συγκεκριμένη κλιτική τάξη εμφανίζονται και σε ουσιαστικά που σε παλαιότερες φάσεις της Ελληνικής αλλά και στην ΚΝΕ ανήκουν στην Πέμπτη κλιτική τάξη (που περιέχει ουδέτερα σε *-ο*). Ενδεικτικά:

- (29) το έργος αντί του το έργον
 το δώρος αντί του το δώρον
 το έβυος αντί του το έβυο
 το κρύος αντί του το κρύο

¹³ Για το ρωτακισμό στη διαλεκτική ποικιλία της Ελληνικής βλ. Newton (1972) και ειδικά για τα Τσακωνικά, Κωστάκη (1951) και Χαραλαμπίδου (1980).

Τέλος, ο πολυπληθής αλλά και ‘πολύχρωμος’ χαρακτήρας της συγκεκριμένης τάξης συμπληρώνεται με την ένταξη-προσαρμογή σε αυτή καταλοίπων των αρχαίων απαραιτήτων ως ονοματικών στοιχείων. Π.χ.:

- (30) το έχος => το έχειν ‘η περιουσία’
 το λέος => το λέγειν, η ευχέρεια του λόγου, η πολυλογία’
 το θέλος => το θέλιν ‘η επιθυμία’

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον εμφανίζει και το κλιτικό παράδειγμα της συγκεκριμένης κατηγορίας ουσιαστικών, το οποίο διαμορφώνεται σχηματικά ως εξής:

(31)

	KT.7	Ενικός		Πληθυντικός	
Ον.	έργος	φίος	έργα&	έργατα	φία& φιάτα
Γεν.	έργους	φίους	έργων&	εργάτων	φίων& φιάτων
Αιτ.	έργος	φίος	έργα&	έργατα	φία& φιάτα
Κλ.	έργος	φίος	έργα&	έργατα	φία& φιάτα

		Ενικός		Πληθυντικός	
Ον.	θέλος	πάγος	θέλητα&	θέλη	πάγητα& πάγη
Γεν.	θέλους	πάγους	θελήτων&	θελών	παγήτων& πάγων
Αιτ.	θέλος	πάγος	θέλητα&	θέλη	πάγητα& πάγη
Κλ.	θέλος	πάγος	θέλητα&	θέλη	πάγητα& πάγη

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το κλιτικό παράδειγμα του πληθυντικού στη συγκεκριμένη κλιτική τάξη, καθώς, όπως φαίνεται από τα παραδείγματα παραπάνω, εμφανίζει εναλλαγή ανάμεσα σε δύο διαφορετικά κλιτικά παραδείγματα, αυτό σε *-η, -ων, -η, -η*, που αντιστοιχεί στην έβδομη κλιτική τάξη της ΚΝΕ (βλ. την ενότητα 3) η οποία περιλαμβάνει αρχαιοπρεπή ονόματα και αυτό του πληθυντικού της όγδοης κλιτικής τάξης (*-α, -ων -α, -α* με διαφορετικό θέμα για τον πληθυντικό) το οποίο, όπως αναφέρθηκε αμέσως παραπάνω, εμφανίζει αυξημένη παραγωγικότητα.

Η εναλλαγή ανάμεσα στα δύο συγκεκριμένα παραδείγματα του πληθυντικού η οποία εμφανίζεται και σε άλλες διαλέκτους της Ελληνικής (βλ. Ράλλη, Μελισσαροπούλου & Τσιάμα 2004: 568-579· Melissaropoulou, 2011: 1-22), συνιστά ένδειξη αποσυστηματοποίησης του κλιτικού υπο-παραδείγματος (του πληθυντικού δηλαδή) της έβδομης κλιτικής τάξης η οποία αποτελεί διαδικασία εν εξελίξει (on-going process). Στόχος της συγκεκριμένης διαδικασίας είναι η επίτευξη ομοιομορφίας των παραδειγμάτων¹⁴ (paradigmatic uniformity) του πληθυντικού και η αποφυγή της παραδειγματικής πολυπλοκότητας μέσω του εξοβελισμού των αρχαιοπρεπών κλιτικών επιθημάτων, στο πρότυπο των παραγωγικών μορφολογικά σχημάτων, αυτών της όγδοης αντί της έβδομης κλιτικής τάξης. Ενδεικτικό της συγκεκριμένης διαδικασίας είναι το γεγονός ότι, ενώ αρχικά τα ουσιαστικά της έβδομης κλιτικής τάξης εμφανίζουν ένα ενιαίο θέμα και για τον ενικό και για τον πληθυντικό χωρίς την παρουσία άλλου αλλομόρφου, η τάση για παραδειγματική ομοιομορφία ενεργοποιεί το σχηματισμό ενός

¹⁴ Βλ. Garrett (2008) και για διαλέκτους της Ελληνικής Ράλλη, Μελισσαροπούλου & Τσιάμα (2004).

καινούργιου (innovative) αλλομόρφου στο πρότυπο των ονομάτων της όγδοης κλιτικής τάξης, π.χ. *θελ* ~ *θελητ*, *παγ* ~ *παγητ* κ.λπ.

Η εξέταση των ουδετέρων ονομάτων της πέμπτης και της έβδομης κλιτικής τάξης μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι σε αντίθεση με τα αρσενικά όπου εμφανίζονται δύο διαφορετικά κλιτικά παραδείγματα, σε *-ος* κ.λπ. (Κ.Τ.1), κατά την απουσία της αλλομορφίας, και *-ς* κ.λπ. (Κ.Τ.2) όταν υπάρχει αλλομορφία, η αλλομορφία που εμφανίζεται στα ουδέτερα δεν αντιστέκεται στην ενοποίηση του κλιτικού παραδείγματος. Αντίθετα, λόγω της αυξημένης παραγωγικότητας του συγκεκριμένου αλλομορφικού σχήματος (pattern) αλλά και της κλιτικής τάξης συνολικά, η τελευταία εμφανίζει τάσεις γενίκευσης και επέκτασης με σκοπό την προσαρμογή των αρχαϊκών στοιχείων (της Κ.Τ.7) στην πλέον παραγωγική και αμαρκάριστη κλιτική τάξη. Κρίσιμα ο συγκεκριμένος μηχανισμός φαίνεται να τείνει στην ενοποίηση του κλιτικού του πληθυντικού όλων των ουδετέρων στη γενική μορφή *-α*.

Επιπλέον, σχετικά με την ερμηνεία της επιλογής διαφορετικού δρόμου για την προσαρμογή των αρχαιοπρεπών ονομάτων στη διάλεκτο των Μεγάρων σε σχέση με την ΚΝΕ (βλ. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη & Μαρκοπούλου, 2003: 13-56 για την ΚΝΕ) αλλά και άλλες διαλεκτικές ποικιλίες της, μια πρώτη υπόθεση εργασίας που θα μπορούσε να διατυπωθεί εδώ είναι ότι συνδέεται άμεσα με την παραγωγικότητα της συγκεκριμένης κλιτικής τάξης, αυτής των ουδετέρων σε *-ος* σε συνδυασμό με την πραγμάτωση συγκεκριμένης τιμής γραμματικού γένους, του αμαρκάριστου ουδετέρου καθώς και συγκεκριμένης τιμής σημασιολογικού χαρακτηριστικού, αυτού του [-έμψυχο], το οποίο συνδέεται πρωτοτυπικά με το ουδέτερο γένος (βλ. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη & Μαρκοπούλου, 2003: 13-56).

Πράγματι, τα αρχαιοπρεπή ουσιαστικά σε *-ος* προσαρμόζονται ως ουδέτερα της έβδομης κλιτικής τάξης στη μεγαρική διάλεκτο, αλλάζοντας ταυτόχρονα και την τιμή του γραμματικού γένους αλλά και την ιδιότητά τους ως μέλη συγκεκριμένης κλιτικής τάξης (της Κ.Τ.1). Εξαιρετικά σημαντικό ρόλο σε αυτή τη διαδικασία φαίνεται να παίζει η μορφική σύμπτωση ανάμεσα στην πρώτη και την έβδομη κλιτική τάξη της διαλέκτου (και οι δύο έχουν κλιτικό επιθημα σε *-ος*) αλλά και η αυξημένη παραγωγικότητα της τελευταίας, η οποία φαίνεται να προσελκύει στη βάση της αναλογίας και άλλα ουδέτερα που σε παλαιότερες φάσεις της Ελληνικής ανήκαν σε άλλη τάξη (λ.χ. την Κ.Τ.6, π.χ. το *δώρος* αντί του *δώρο(ν)*). Κοινό χαρακτηριστικό όλων των φαινομένων μετατόπισης είναι ότι αφορά ονόματα που φέρουν το χαρακτηριστικό [-έμψυχο] και αρά θα αποτελούσαν πρωτοτυπικά μέλη με όρους Αναστασιάδη-Συμεωνίδη & Μαρκοπούλου (2003) μιας κλιτικής τάξης ουδετέρων. Παρολαυτά, θεωρούμε ότι το φαινόμενο χρήζει περαιτέρω διερεύνησης με τη δημιουργία ενός εξαντλητικού corpus ουσιαστικών των συγκεκριμένων τάξεων για να καταστεί δυνατή η επαλήθευση –και με ποσοτικούς όρους ίσως – ή / και η τροποποίηση των συγκεκριμένων υποθέσεων.

5. Συμπεράσματα

Συνοψίζοντας τα κυριότερα χαρακτηριστικά που διέπουν την ονοματική κλίση της διαλέκτου, θα λέγαμε ότι τα Μεγαρικά, σε αντίθεση με άλλες ποικιλίες της Ελληνικής, δεν εμφανίζουν τάσεις απώλειας κάποιων πτώσεων ή συγκρητισμού άλλων, τουλάχιστον όχι σε μεγαλύτερο βαθμό ή έκταση από αυτή που παρατηρείται και για την ΚΝΕ. Σε γενικές γραμμές διατηρείται η κατηγοριοποίηση σε διαφορετικές κλιτικές τάξεις με κριτήριο το γένος και το διαφορετικό κλιτικό παράδειγμα. Ταυτόχρονα όμως,

εμφανίζονται τάσεις παραδειγματικής ομοιομορφίας και μείωσης του αριθμού των κλιτικών τάξεων των ονομάτων. Οι σημαντικότερες αποκλίσεις αφορούν α) το γραμματικό γένος συγκεκριμένης κατηγορίας ουσιαστικών και β) τη διαφοροποίηση συγκεκριμένων αρχαιοπρεπών ονομάτων και κατά συνέπεια των κλιτικών παραδειγμάτων τους.

Ειδικότερα, διαφαίνεται ότι μια από τις πιο σημαντικές παραμέτρους για την αναδιαμόρφωση της ονοματικής κλίσης της διαλέκτου είναι ο εξοβελισμός των αρχαιοπρεπών κλιτικών τάξεων – παραδειγμάτων και η μορφολογική ένταξη των αντίστοιχων ουσιαστικών στις πλέον ομαλές και παραγωγικές και κατ' αυτή την έννοια αμαρκάριστες (βλ. Haspelmath, 2006) κλιτικές τάξεις. Σε αυτό το πνεύμα, η κλιτική τάξη που φιλοξενεί τα αρχαιοπρεπή θηλυκά ουσιαστικά, όπως π.χ. *πόλη* - *πόλεως*, αφομοιώνεται πλήρως από την παραγωγική τρίτη, με αποτέλεσμα όλα τα θηλυκά ονόματα της διαλέκτου να ακολουθούν ένα ενιαίο κλιτικό παράδειγμα. Αλλαγές γένους και κλιτικής τάξης εντοπίζονται σε αρκετά αρχαιοπρεπή αρσενικά αλλά και άλλα ονόματα τα οποία, αντίθετα με τον δρόμο που ακολουθούν στην ΚΝΕ (π.χ. να αλλάζουν το γένος για να διατηρήσουν σταθερό το μορφολογικό χαρακτηριστικό της κλιτικής τάξης όπως στη λέξη η *ψήφος* που για να διατηρήσει το κλιτικό της παράδειγμα τείνει να μετατραπεί σε αρσενικό ο *ψήφος* στο πρότυπο της πλειοψηφίας των ονομάτων σε -ος της πρώτης τάξης) συγκεντρώνονται στην έβδομη κλιτική τάξη της διαλέκτου με τον καινοτομικό κλιτικό επίθημα σε -ος. Η συγκεκριμένη μετατόπιση συνδέθηκε άμεσα με την παραγωγικότητα της συγκεκριμένης κλιτικής τάξης, σε συνδυασμό με την πραγμάτωση του ουδέτερου γραμματικού γένους και του σημασιολογικού χαρακτηριστικού [-έμψυχο].

Τέλος, τα φαινόμενα εναλλαγής που παρατηρήθηκαν ανάμεσα στο κλιτικό παράδειγμα του πληθυντικού της έβδομης κλιτικής τάξης και ενός δεύτερου στο πρότυπο της όγδοης κλιτικής τάξης (με διαφορετικό αλλομορφικό θέμα για τον πληθυντικό), φαινόμενα που εμφανίζονται και σε άλλες νεοελληνικές διαλέκτους άλλοτε σε παρόμοιο και άλλοτε σε πιο προχωρημένο στάδιο (βλ. Ράλλη, Μελισσαροπούλου & Τσιάμα 2004· Melissaropoulou 2011), συνιστούν ενδείξεις αποσυστηματοποίησης του κλιτικού παραδείγματος του πληθυντικού με στόχο την επίτευξη παραδειγματικής ομοιομορφίας και την αποφυγή της παραδειγματικής πολυπλοκότητας μέσω του εξοβελισμού των αρχαιοπρεπών κλιτικών επιθημάτων στο πρότυπο των πιο παραγωγικών μορφολογικά σχημάτων.

Από τα παραπάνω, διαφαίνεται ότι η Μεγαρική διάλεκτος λειτουργεί όπως κάθε ξεχωριστό γλωσσικό σύστημα το οποίο σε κάποιες περιπτώσεις φαίνεται να επηρεάζεται από δομικούς παράγοντες ή αρχές κοινές στις διαλεκτικές ποικιλίες της Ελληνικής, ενώ σε άλλες περιπτώσεις ακολουθεί την δική του ιδιαίτερη γλωσσική πορεία. Βέβαια, η εξέλιξη και η ολοκλήρωση των συγκεκριμένων φαινομένων και διαδικασιών και πολύ περισσότερο το μέλλον του συγκεκριμένου, όπως και κάθε άλλου διαλεκτικού συστήματος, εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την αντίστασή του ή καλύτερα την αντίσταση των φυσικών ομιλητών του στην ισοπεδωτική, στην εποχή μας, επίδραση της ΚΝΕ.

6. Βιβλιογραφία

Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. & Χειλά-Μαρκοπούλου, Δ. (2003). Συγχρονικές και διαχρονικές τάσεις στο γένος της ελληνικής-μια θεωρητική πρόταση. Στο Α. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. Ράλλη και Δ. Χειλά-Μαρκοπούλου (επιμ.), *Το γένος*. Αθήνα: Πατάκης, 13-56.

- Bauer, L. (2004). *A Glossary of Morphology*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Carstairs, A. (1983). Paradigm Economy. *Journal of Linguistics*, 19, 115-128.
- Carstairs, A. (1987). *Allomorphy in Inflection*. London: Croom Helm.
- Dawkins, R. (1916). *Modern Greek in Asia Minor*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Δημελά, Ε. (2011). Φωνολογικά φαινόμενα της μεγαρικής διαλέκτου. Στον ίδιο τόμο.
- Garrett, A. (2008). Paradigmatic Uniformity and Markedness. In J. Good (Ed.), *Explaining linguistic universals: Historical convergence and universal grammar*. Oxford: Oxford University Press, 125-143.
- Haspelmath, M. (2006). Against Markedness (and what to replace it with). *Journal of Linguistics*, 42, 25-70.
- Holton, D., Mackridge, P. & Ε. Φιλιππάκη-Warburton. 1999. *Γραμματική της ελληνικής γλώσσας*. Μτφρ. Β. Σπυρόπουλος. Αθήνα: Πατάκης.
- Καμπούρογλου, Δ. (1922). *Αι παλαιαί Αθήναι*. Αθήνα.
- Κλαίρης Χ. & Μπαμπινιώτης Γ. (2005). *Γραμματική της Νέας Ελληνικής. Δομολεειτουργική - Επικοινωνιακή*. Σε συνεργασία με τους Αμ. Μόζερ, Αικ. Μπακάκου-Ορφανού, Στ. Σκοπετέα. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Κοντοσόπουλος, Ν. (2001). *Διάλεκτοι και Ιδιώματα της Νέας Ελληνικής*. Εκδόσεις Γρηγόρη.
- Κουρμούλης, Γ. (1964-1965). Μορφολογικά εξελίξεις της Ελληνικής Γλώσσας. *Επιστημονική Επετηρίς της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών*, 15, 9-22.
- Μανωλέσσου Ι. & Κουτσούκος Ν. (2011). Το φαινόμενο της χασμωδίας στη διάλεκτο των Μεγάρων: συγχρονική και διαχρονική προσέγγιση. Στον ίδιο τόμο
- Κωστάκης, Θ. (1951). *Σύντομη γραμματική της τσακωνικής διαλέκτου*. 1ο μέρος, *Το ιδίωμα της βόρειας Τσακωνιάς (τα χωριά Καστάνιτσα και Σίταινα)*. 2ο μέρος, *Το τσακωνικό ιδίωμα της Προποντιδας (τα χωριά Βάτκα και Χαβουτσι)*. Αθήνα: Collection de l'Institut français d' Athènes 35, dirigée par O. Merlier.
- Matthews, P. (1972). *Morphology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- McCarthy, J. (2002). Comparative Markedness. In A. Carpenter, A. Coetzee and P. de Lacy, (Eds.), *Papers in Optimality Theory II* [University of Massachusetts Occasional Papers in Linguistics 26], 171-246. Amherst, MA: GLSA Publications
- Melissaropoulou, D. (2011). Analogical leveling as optimization: Evidence from Greek dialectal variation. In Vlachos et al. (Eds.), *Proceedings of the 2nd Patras International Conference of Graduate Students in Linguistics (PICGL 2, June 4-6-2010)* (pp. 1-22). Patras: University of Patras.
- Meyer, P. G. et al. (2005 [2002]). *Synchronic English Linguistics. An introduction*. 3rd edition. Tübingen: Narr Verlag.
- Μπεναρδής, Μ. (2006). *Γραμματική και Λεξικό του Μεγαρικού Ιδιώματος*. Αθήνα: Λύκειο Ελληνίδων.
- Newton, B. (1972). *The Generative Interpretation of Dialect. A study of Modern Greek Phonology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Πάγκαλος, Γ. (1955-1975). *Περί του γλωσσικού ιδιώματος της Κρήτης*. 6ος τόμ. Αθήνα.
- Παπαδόπουλος, Α. Α (1927). *Γραμματική των βορείων ιδιωμάτων της Νέας Ελληνικής γλώσσας*. Αθήνα: Π. Δ. Σακελλάριος.
- Ralli, A. (1994). Feature Representations and Feature-passing operations in Greek Nominal Inflection. *Proceedings of the 8th Symposium on English and Greek Linguistics*, 19-46. Θεσσαλονίκη: Αγγλικό Τμήμα Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.
- Ralli, A. (2000α). A Feature-based Analysis of Greek Nominal Inflection. *Γλωσσολογία*, 11-12, 201-228.
- Ralli, A. (2000β). Inflectional Features and the Morphological Module Hypothesis. In A. Kakouriotis (Ed.), *Working Papers on Greek and English Linguistics Vol. 6*, 111-141. Thessaloniki.
- Ralli, A. (2002). The Role of Morphology in Gender Determination: Evidence from Modern Greek. *Linguistics*, 40 (3), 519-551.

- Ράλλη, Α. (2005). *Μορφολογία*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Ράλλη, Α., Μελισσαροπούλου, Δ. & Α. Τσιάμας. (2004). Φαινόμενα Αναδιάρθρωσης του Ονοματικού Κλιτικού Παραδείγματος στη Διάλεκτο των Κυθωνίων και Μοσχονησίων. *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα 2003* (σ. 568-579).
- Σύρκου, Α. (2006). *Το μεγαρικό γλωσσικό ιδίωμα - Λεξικογραφική μελέτη*. Αθήνα: Νήσος
- Σύρκου, Α. (2011). Η μεγαρική κοινωνία μέσα από τη γλώσσα (1688-1835). Στον ίδιο τόμο.
- Sotiropoulos, D. (1972). *Noun Morphology of Modern Demotic Greek*. The Hague: Mouton. Janua Linguarum Series 137.
- Τριανταφυλλίδης, Μ. (1993 [1938]). *Νεοελληνική γραμματική. Ιστορική εισαγωγή*. 3ος τόμ. του *Άπαντα*. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη], Α.Π.Θ.
- Τριανταφυλλίδης, Μ. (1991 [1941]). *Νεοελληνική Γραμματική* (3η έκδοση). Θεσσαλονίκη: Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη.
- Τσοπανάκης, Α. (1994). *Νεοελληνική γραμματική*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.
- Χαραλαμπίδης, Α. (1980). *Φωνολογική ανάλυση της τσακωνικής διαλέκτου*. Διδακτορική διατριβή. Α.Π.Θ.
- Χατζιδάκης, Γ. (1915-1916). Περί της Μεγαρικής διαλέκτου και των συγγενών αυτής ιδιωμάτων. *Επιστημονική Επετηρίς IB*. Αθήνα.

Περίληψη

Στόχος της συγκεκριμένης συμβολής είναι η περιγραφή και ανάλυση των σημαντικότερων φαινομένων που διέπουν την ονοματική κλίση της μεγαρικής διαλέκτου με σύγχρονους γλωσσολογικούς όρους. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται σε φαινόμενα αναδιάρθρωσης των κλιτικών τάξεων των ονομάτων σε σχέση τόσο με άλλες διαλέκτους όσο και με την Κοινή Νέα Ελληνική, σε φαινόμενα αλλαγής γένους, αλλά και στην αλληλεπίδραση-διαδραστική σχέση γένους και κλιτικής τάξης για την μείωση των κλιτικών τάξεων και την αναδιαμόρφωση των κλιτικών παραδειγμάτων. Τα δεδομένα μας δείχνουν ότι μια από τις πιο σημαντικές παραμέτρους για την αναδιαμόρφωση της ονοματικής κλίσης της διαλέκτου είναι ο εξοβελισμός των αρχαιοπρεπών κλιτικών τάξεων – παραδειγμάτων και η μορφολογική ένταξη των αντίστοιχων ουσιαστικών στις πλέον ομαλές και παραγωγικές και κατ' αυτή την έννοια αμαρκάριστες κλιτικές τάξεις. Σε θεωρητικό επίπεδο, τα διαλεκτικά δεδομένα προσφέρουν επίσης επιπλέον στήριξη στον ισχυρισμό για το συνδυαστικό ρόλο του γραμματικού γένους και του κλιτικού παραδείγματος στην διαμόρφωση της ονοματικής κλίσης και για τη συγκεκριμένη διαλεκτική ποικιλία της Ελληνικής.

ΔΗΜΗΤΡΑ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΔΙΑΛΕΚΤΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ
dmelissa@upatras.gr